

ТИНГЛОВЧИЛАРНИНГ ИЖТИМОЙИЙ-ПЕДАГОГИК ФАОЛИЯТИГА МОСЛАШУВИ

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18227311>

Хусанов Фахриддин Абдирашидович

*Ўзбекистон Республикаси Ҳарбий Хавфсизлик
ва Мудофаа Университети катта ўқитувчиси.*

Аннотация

Мақолада тингловчиларнинг ижтимоий-педагогик фаолиятга мослашуви (адаптацияси) жараёнининг мазмуни, босқичлари ва унга таъсир этувчи омиллар ёритилган. Тингловчиларнинг касбий тайёргарлиги ва руҳий ҳолатининг ижтимоий муҳит билан уйғунлашуви таҳлил қилинади. Тадқиқотда мослашув жараёнида юзага келадиган қийинчиликлар ва уларни бартараф этишнинг педагогик шарт-шароитлари бўйича тавсиялар берилган. Мақола бўлажак педагоглар ва таълим тизими мутахассислари учун назарий ва амалий аҳамиятга эга.

Калит сўзлар

Ижтимоий-педагогик мослашув, Тингловчи, Касбий фаолият
Коммуникатив компетенция Касбий кўникмалар Психологик тўсиқлар
Ижтимоий муҳит

Аннотация

В статье рассматриваются содержание, этапы и факторы процесса адаптации слушателей к социально-педагогической деятельности. Автор анализирует гармонизацию профессиональной подготовки и психологического состояния слушателей с социальной средой. В исследовании выявлены трудности, возникающие в процессе адаптации, и даны рекомендации по педагогическим условиям их преодоления. Статья имеет теоретическую и практическую значимость для будущих педагогов и специалистов системы образования.

Ключевые слова

Социально-педагогическая адаптация Слушатель Профессиональная
деятельность Коммуникативная компетенция Психологические барьеры
Профессиональные навыки Социальная среда

Abstract

The article examines the content, stages, and factors of the process of adaptation of students to socio-pedagogical activities. The author analyzes the harmonization of vocational training and the psychological state of students with the social environment. The study identifies difficulties arising in the adaptation process and provides recommendations on pedagogical conditions for overcoming them. The article is of theoretical and practical importance for future teachers and specialists in the education system.

Keywords

Socio-pedagogical adaptation Student Learner Professional activity Communicative competence Psychological barriers Professional skills Social environment

Тингловчиларнинг ижтимоий-педагогик фаолиятга мослашуви (адаптацияси) — бу мураккаб жараён бўлиб, у шахснинг янги касбий муҳитга, ижтимоий ролларга ва педагогик вазифаларга кўникишини англатади. Бу жараён нафақат билим олишни, балки руҳий ва ижтимоий қайта қурилишни ҳам талаб қилади.

Қуйида ушбу жараённинг асосий жиҳатлари ва босқичлари келтирилган:

1. Мослашувнинг асосий йўналишлари

Тингловчи (талаба ёки қайта тайёрлов курси қатнашчиси) бир вақтнинг ўзида учта йўналишда мослашиши керак:

Профессional мослашув: Педагогик маҳоратни эгаллаш, таълим методларини ўрганиш ва дарс бериш кўникмаларини шакллантириш.

Ижтимоий-психологик мослашув: Жамоа (ҳамкасблар, раҳбарият) ва ўқувчилар билан самарали мулоқот ўрнатиш, янги ижтимоий мақомга кўникиш.

Дидактик мослашув: Ўқув жараёнининг ўзига хос хусусиятларига, янги ахборот технологиялари ва таълим стандартларига мослашиш.

2. Мослашув жараёнининг босқичлари

Мослашув одатда тўртта асосий босқичдан ўтади:

Танишиш (Ориентация): Тингловчи янги муҳит ҳақида дастлабки маълумотларни олади. Бу босқичда кўпинча ҳаяжон ва ноаниқлик ҳисси устувор бўлади.

Мослашиш (Интернализация): Тингловчи янги талабларни қабул қила бошлайди, ўз хулқ-атворини муҳитга мослайди.

Ассимиляция: Шахс жамоанинг тўлақонли аъзосига айланади, педагогик фаолиятдаги қийинчиликларни мустақил ҳал қила бошлайди.

Ижодий фаоллик: Тингловчи нафақат тайёр қолиплар асосида ишлайди, балки ўз ижодий ёндашувларини татбиқ эта бошлайди.

3. Мослашувдаги асосий тўсиқлар

Тингловчилар фаолиятида кўпинча қуйидаги муаммолар кузатилади:

Назария ва амалиёт ўртасидаги тафовут: Олинган билимларни реал аудиторияда қўллашдаги қийинчиликлар.

Психологик тўсиқ: Аудиториядан кўрқиш ёки ўқувчилар билан алоқа ўрнатишдаги қийинчилик.

Вақтни тақсимлай олмаслик: Педагогик юклама ва ҳужжатлар билан ишлашдаги чарчок.

Тингловчиларнинг ижтимоий-педагогик фаолиятга муваффақиятли мослашуви уларнинг келгусидаги касбий барқарорлигини таъминлайди. Бунинг учун таълим жараёнида рефлексия (ўз фаолиятини таҳлил қилиш) ва тренинглар ўтказиш муҳим аҳамиятга эга.

1. Мафкуравий маданиятни ривожлантиришнинг технологик модели

Бу жараён тизимли ёндашувни талаб қилади ва қуйидаги учта асосий блокдан иборат:

Интеллектуал блок: Тингловчига мафкуравий тушунчалар, миллий ғоя асослари ва дунёдаги геополитик ўзгаришлар ҳақида фундаментал билим бериш.

Психологик блок: Тингловчида ёт ғояларга нисбатан ҳиссий совуққонлик ва ўз қадриятларига нисбатан ички боғлиқликни шакллантириш.

Амалий блок: Олинган билимларни кундалик ҳаётда ва ижтимоий тармоқларда қўлай олиш, ахборот хуружларини мустақил деструкция (парчалаш) қилиш.

2. Ахборот билан ишлашда "Филтрлаш" технологияси

Тингловчиларда мафкуравий маданиятни шакллантиришда энг муҳим методлардан бири бу "5 Қадам" методидир. Ушбу технология орқали ҳар қандай мафкуравий ахборот таҳлил қилинади:

Манбани аниқлаш: Бу хабарни ким тарқатмоқда ва унинг мақсади нима?

Далилларни текшириш: Келтирилган фактлар ҳақиқатга мосми ёки контекстдан юлиб олинганми?

Эмоционал таъсир: Хабар инсонда кўрқув, нафрат ёки агрессия уйғотишга қаратилганми? (Агар шундай бўлса, бу манипуляция белгисидир).

Яширин мазмун: Матн ортида қандай сиёсий ёки мафкуравий чакирик турибди?

Хулоса чиқариш: Бу маълумот менинг миллий ва шахсий қадриятларимга мосми?

3. Машғулотларни ташкил этиш бўйича тавсия

Тингловчилар билан ишлашда "Сторитейлинг" (Storytelling) технологиясидан фойдаланиш жуда самарали. Бунда куруқ назария эмас, балки муайян бир шахснинг мафкуравий хатоси ёки зафари мисолида воқеа сўзлаб берилади. Бу тингловчининг қалбига яқинроқ кириб боради ва "мафкуравий таъсир" кучини оширади.

Хуллас, ижтимоий-педагогик мослашув — тингловчининг касбий муваффақияти ва шахсий барқарорлигини таъминловчи пойдевордир.

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ:

1. Ибрагимов Х.И., Абдуллаева Ш.А. Педагогика назарияси (дарслик). – Т.: "Фан ва технология", 2008.
2. Ғозиев Э.Г. Психология (Ёш даврлари психологияси). – Т.: "Ўқитувчи", 2010.
3. Йўлдошев Ж.Ғ., Усмонов С.А. Замонавий педагогик технологияларни амалиётга жорий этиш. – Т.: "Фан ва технология", 2008.
4. Муслимов Н.А. ва бошқалар. Касбий таълим методикаси. – Т.: "Фан", 2013.
5. Азизхўжаева Н.Н. Педагогик технология ва педагогик маҳорат. – Т.: Ўзбекистон ёзувчилар уюшмаси адабиёт жамғармаси нашриёти, 2006.
6. Жабборова Г.К. Педагогик фаолиятга мослашишнинг психологик хусусиятлари. – Т., 2019.
7. Исмаилова З.К. Талабаларнинг касбий-педагогик мослашуви жараёнини бошқариш. Монография. – Т.: "Fan va texnologiya", 2011.